

15.7.2006

EM

Sverigefinländarnas delegation
c/o Sverigefinska Skolan i Upplands Väsby
Hovslagaregatan 25
194 31 UPPLANDS VÄSBY
e- post esko.melakari@zeta.telenordia.se
www.sverigefinne.nu

Till
Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM

Remiss till slutbetänkandet från utredningen om finska och sydsamiska språken "Att återta mitt språk SOU 2006:19"

1. Till en början...

Slutbetänkandet till utredningen "Att återta mitt språk SOU 2006:19" lämnar förslag som i första hand berör den hotande situationen för sydsamiskan men berör även flertalet viktiga spørsmål som syftar till att förstärka finska språkets ställning i Sverige.

- Sverigefinländarnas delegation stödjer förslag som finns i slutbetänkandet för förstärkande av sydsamiskans situation och vill i detta sammanhang särskilt lyfta fram betydelsen av det föreslagna utvidgandet av förvaltningsområdet för sydsamiska att omfatta 20 kommuner. Enligt Delegationen är utvidgandet av förvaltningsområdet vid sidan av åtgärder för revitalisering av språket av avgörande betydelse för sydsamiskans framtid.

Delegationen kommer dock i sitt remissvar i första hand att koncentrera sig på förslagen som berör finska språket.

Sverigefinländarnas delegation vill även hänvisa till den remiss som Delegationen tidigare lämnat till delbetänkandet "Rätten till mitt språk SOU 2005:40, Förstärkt minoritetsskydd del 1".

2. Synpunkter från Sverigefinländarnas delegation beträffande resonemang och konkreta förslag i slutbetänkandet SOU 2006:19 i första hand beträffande finska språkets ställning i Sverige.

2.1 Undervisning i och på minoritetsspråket finska och behovet av revitaliserande åtgärder

Beträffande undervisning i och på nationella minoritetsspråk konstateras i slutbetänkandet att "barnen som tillhör nationella minoriteter har rätt att tillägna sig sitt minoritetsspråk och att utveckla sin minoritetsidentitet". I betänkandet konstateras att "tvåspråkig undervisning förekommer i mycket

liten utsträckning”. Beträffande undervisning i minoritetsspråk hänvisas till Skolverkets rapport om sverigefinnarnas utbildningssituation Dnr 2005:498 i vilken det står bl.a. följande:

”Enligt Skolverkets bedömning finns det inget stöd i ramkonventionen för en begränsning av elevens möjlighet att lära sig sitt minoritetsspråk med hänvisning till elevens eller vårdnadshavares tidigare kunskaper eller användande av språket t.ex. att eleven saknar kunskaper. Denna begränsning finns dock i den svenska lagstiftningen idag.” I rapporten konstateras vidare att ”regeringen bör pröva möjligheten att samtliga fem nationella minoriteter erbjuds undervisning i minoritetsspråk även om antalet är mindre än fem samt att kommunerna bör förbättra villkoren för undervisningssituationen för de nationella minoritetsspråken”.

I Europarådets första PM till regeringen Dnr 2003:1897 konstateras angående utbildningssituationen för barn och ungdomar som tillhör nationella minoriteter att ”strukturella problem är särskilt tydliga på utbildningsområdet” och vidare att ”utbildning är avgörande för skyddet och främjandet av regionala och minoritetsspråk”.

I slutbetänkandet betonas betydelsen av tillräckligt många talare av respektive minoritetsspråk och konstateras att tvåspråkig utbildning i detta sammanhang är av värde men att kommunerna saknar ”incitament”.

Sverigefinska barns och ungdomars utbildningssituation i förskolan och ungdomsskolan har utretts otaliga gånger. Trots att rådande brister gång på gång lyfts fram har statsmakten inte tills vidare vidtagit konkreta åtgärder för förbättring av situationen.

Med beaktande av den aktuella utbildningssituationen i och på finska och det faktum att allt fler sverigefinska barn och ungdomar har helt eller delvis tappat sin finska anser Sverigefinländarnas delegation att slutbetänkandet beträffande undervisning i och på finska inte går tillräckligt långt och att det behövs kraftfulla revitaliseringsåtgärder såväl i förskolan som ungdomsskolan samt hemställer att...

- sverigefinska barn och ungdomar ges rätt till undervisning i finska på samma villkor som idag gäller för samiska, romska och tornedalska minoriteter,
- sverigefinska elever garanteras undervisning på finska i grundskolan i hela landet,
- undervisning i och på finska förbättras t.ex. genom att utnyttja distansundervisning,
- finskspråkig läromaterial snarast tas fram,
- sverigefinska barn garanteras laglig rätt till modersmålsstöd i förskolan i hela landet,
- finska språkets ställning i förskolan förstärks genom startande av finskspråkiga barngrupper samt en kraftfull satsning på modersmålsstöd i förskolan,

- utbildning av tvåspråkiga lärare och förskollärare svenska/finska skall prioriteras och startas snarast.

2.2 Förbättrat kulturutbud genom en satsning på kommunala och skolbibliotek

Inom det kommunala biblioteksväsendet byggdes under mitten på 1970- och 1980- talet en omfattande finskspråkig biblioteksverksamhet upp. Av rapporten "Sverigefinnar – finns dom?" framgår att det i kommunala bibliotek år 1992 fanns 91 finska bestånd med fler än tusen volymer på finska och i 18 avdelningar fler än 10 000 band. Därtill fanns det i många bibliotek finskspråkig personal som skulle ansvara för den finska verksamheten och betjäna biblioteksbesökare. Särskild vikt fästes vid barn- och ungdomslitteratur. Man kan således konstatera att det i början av 1990-talet fanns ett väluppbyggt nät av finska biblioteksavdelningar med ett varierat och aktuellt sortiment av finskspråkig litteratur och finska dagstidningar.

På orter med finska modersmålsklasser och modersmålsundervisning fanns samarbete mellan biblioteken och skolan. Eleverna hade möjlighet att på skoltid besöka biblioteken och få anvisningar och tips från utbildad personal. Dessutom skickades boklådor till skolorna. Förutom utlåningsverksamhet anordnade biblioteken lästunder och dockteaterföreställningar för barn samt poesi- och författaraftnar för äldre. Biblioteken var viktiga kulturcentra och mötesplatser som en stor majoritet av sverigefinnarna bland dessa barn och ungdomar hade möjlighet att besöka.

Den positiva utvecklingen för den finskspråkiga biblioteksverksamheten stagnerade dock i mitten av 1980- talet och antalet utlåningar började avta. Enligt Ingemar Söderbergs undersökning utlånades år 1985 över 91 000 finska böcker i biblioteken i Göteborg. Fram till år 1994 hade utlåningen minskat till strax under 33 000. En liknande trend kunde märkas i hela landet. Den negativa utvecklingen berodde i första hand på minskade kommunala anslag för anskaffning av ny finskspråkig litteratur till biblioteken. Detta ledde till att bokbeståndet blev inaktuellt, med ett mindre antal utlåningar och ytterligare minskade anslag som följd. Den finskspråkiga biblioteksverksamheten hamnade i en negativ spiral som den befinner sig än idag.

- Sverigefinländarnas delegation stödjer de konkreta förslag som lämnas i slutbetänkandet beträffande behovet att öka tillgängligheten av finskspråkig litteratur i Sverige särskilt beträffande barn- och ungdomslitteratur. Som ovan framgår kan och bör det kommunala biblioteksväsendet och skolbiblioteken spela en viktig roll i sammanhanget. En satsning på finska avdelningar till biblioteken bör därför vara en fråga med hög prioritet.
- Ovanbeskrivna erfarenheten av bibliotekens betydelse som förmedlare av modern litteratur och ett utökat utbud av levande kultur riktat särskilt för barn och ungdomar talar sitt tydliga språk. Sverigefinnarna är bosatta över hela landet och har nära till kommunala och

skolbibliotek. Biblioteksväsendet kan och skall i den nya minoritetspolitiska situationen spela en central roll i sammanhanget.

- För att stödja biblioteksverksamheten är slutbetänkandets förslag om att inrätta tjänster för bibliotekskonsulenter viktigt och välkommet.
- En självklar förutsättning för en ökad tillgänglighet är finskspråkig litteratur producerad Sverige.
- Delegationen betonar betydelsen av en utökad satsning för utbildning av tvåspråkiga svenska/finska bibliotekarier.
- För att försvara sverigefinska och andra minoritetsbarnens juridiska, språkliga och kulturella rättigheter bör Barnombudsmannens roll förstärkas t.ex. genom adekvat information om dessa gruppers särskilda behov och rättigheter.

2.3 Övrig kulturverksamhet för sverigefinska barn och ungdomar

Den professionella Uusi Teatteri (Nya Finska Teatern) har under de senaste åren med stor framgång ägnat sig åt att producera barn- och ungdomspjäser för sverigefinska barn och ungdomar med utgångspunkt från deras särskilda situation. Egenproducerad teater och musik är viktiga led för barnens och ungdomars språkliga, kulturella och därmed identitetsutveckling. Det är därför av vikt att det finns möjligheter att producera egen musik och professionell teater för dessa målgrupper.

För närvarande är de ekonomiska möjligheter för produktion av professionell och amatörteater samt musik små.

Sverigefinländarnas delegation hemställer därför att...

- Uusi Teatteri (Nya Finska Teatern) tilldelas utökade ekonomiska resurser för sin verksamhet som genom turnéer redan idag omfattar hela landet,
- sverigefinsk musik- och amatörteaterverksamhet garanteras ekonomiska resurser t.ex. genom möjlighet att ansöka särskilda stipendier,
- villkoren för produktion av sverigefinsk litteratur förbättras.

2.4 Stöd till ungdomsverksamhet

Ungdomsorganisationer för nationella minoriteter har för sverigefinnarnas del hamnat utanför existerande bidragssystem. Regelverket för organisationsstöd som förmedlas av Statens Ungdomsråd har idag rent strukturellt konstruerats så att enbart organisationer med relativt högt medlemsantal kan komma i beaktande vid utdelning av bidragen. T.ex. Sverigefinska ungdomsförbundet med ett relativt litet medlemsantal har hamnat vid sidan av ett stöd som skulle garantera organisationen tillräckliga resurser för att bedriva meningsfull verksamhet och få en tillräcklig styrka. Eftersom organisationen samtidigt hamnat utanför de stödformer som riktas till nationella minoriteter har Sverigefinska ungdomsförbundet hamnat "mellan två stolar" vilket är oacceptabelt.

Det är av vikt att ungdomsorganisationer som företräder nationella minoriteter kan erhålla tillräckligt stort ekonomiskt stöd för sin verksamhet och för att bli aktörer vid genomförandet av den nationella minoritetspolitiken.

Sverigefinländarnas delegation vi poängtera vikten av att

- Ungdomsorganisationer som företräder nationella minoriteter tilldelas organisations- och verksamhetsstöd med utgångspunkt från deras roll som aktörer i den nationella minoritetspolitiken.

2.5 Översättning av lagtexter till nationella minoritetsspråk

Sverigefinländarnas delegation stödjer slutbetänkandets resonemang enig vilket översättning av svenska lagtexter till nationella minoritetsspråk "haltar".

- Det är av vikt att personer som tillhör nationella minoriteter kan ta del av relevanta lagtexter på sina modersmål.

2.6 Översättning av Europarådets konventioner till nationella minoritetsspråk

Den nationella minoritetspolitiken utgår i första hand från Sveriges åtaganden i de två konventioner som Sverige undertecknat och ratificerat. För närvarande är konventionstexterna bara sporadiskt översatta till svenska och i en mycket ringa utsträckning till nationella minoritetsspråk. Det skall vara en självklarhet att Europarådets minoritetspolitiska konventioner och den skriftliga kommunikationen mellan Europarådet och regeringen översätts till de nationella minoritetsspråken och finns tillgängliga för personer som tillhör målgruppen.

- Sverigefinländarnas delegation stödjer resonemangen och de konkreta förslagen i slutbetänkandet i frågan.

2.7 Översättning av relevanta ortnamn och motsvarande till nationella minoritetsspråk

Att fem nationella minoriteter av hävd funnits och verkat i Sverige märks knappast i dagens ortnamn. Flertalet av namn som av hävd funnits i folkmun har under åren ersatts av svenska namn. Ännu sju år efter ratificeringen av Europarådets minoritetspolitiska konventioner är kunskapen om de nationella minoriteternas existens okänd för flertalet beslutsfattare och majoritetssamhället.

Att få tillfälle till att synas i det offentliga rummet i regioner där minoritetsgrupperna har verkat är därför en viktig principiell fråga.

Att se ett ortsnamn eller motsvarande på ett eller flera minoritetsspråk skulle förmedla kunskap om minoritetsgruppernas existens och stärka de nationella minoriteternas känsla för jämställdhet med majoritetssamhället. Ortsnamn på nationella minoritetsspråk skulle därmed förstärka deras självkänsla och identitet. Frågan är av principiellt stor betydelse.

- Sverigefinländarnas delegation stödjer slutbetänkandets konkreta förslag i frågan.

3. Fortsatta åtgärder för förstärkande av nationella minoritetsspråk

Sverige har genom riksdagsbeslut beträffande den nationella minoritetspolitiken tagit ett första steg för förstärkande av de nationella minoriteterna och deras språk. I och med det aktuella betänkandet SOU

2005:40 och slutbetänkandet 2006:19 håller statsmakten på att ta det tidigare utlovade det andra steget.

Båda välskrivna betänkanden har på ett utmärkt sätt beskrivit situationen för de nationella minoriteterna och deras språk samt visat stora brister i det konkreta genomförandet av den nationella minoritetspolitiken. Liknande synpunkter kan man hitta i Europarådets kommentarer över Sveriges nationella minoritetspolitik.

Trots att betänkanden lämnat en mängd viktiga förslag som vid deras genomförande avsevärt skulle förstärka situationen för de nationella minoriteterna och deras språk visar utredningar att åtgärder som lyfts fram i ett längre perspektiv är otillräckliga.

För finska språkets del har Sverige ratificerat Europarådets språkkonvention på ett relativt låg nivå. Samma gäller ramkonventionen.

Det är av vikt att regeringen och riksdagen framöver överväger möjligheten att ytterligare höja sin ambitionsnivå genom att ratificera konventionerna på en högre nivå beträffandeföljande t.ex. följande eftersatta områden inom vilka skyddet och stödet idag är otillräckligt:

- Utbildningssystemet i sin helhet
- Hälsovården
- Kommunikationen med förvaltningsmyndigheter och rättsväsendet så att lagen för förvaltningsområden skulle omfatta även skriftlig kommunikation.

4. Tills sist...

Som tidigare nämnts för del- och slutbetänkandet från utredningen om finska och sydsamiska språken en mängd viktiga minoritetspolitiska resonemang och lämnar ett stort antal konkreta, välunderbyggda förslag. Betänkanden skulle vid genomförandet av förslagen innebära en utgångspunkt för en i flera avseenden förstärkt situation för de nationella minoriteternas och deras språk.

Sverigefinländarnas delegation ser fram emot att regering och riksdag i sina beslut kommer att ansluta sig till utredningsförslagen.

Sverigefinländarnas delegation vill till slut tacka utredningsmannen Paavo Vallius och hans sekretariat för ett utmärkt och för finska språkets del epokgörande arbete.

Markku Peura
ordförande

delegationssekreterare

Esko Melakari